

Stanisław Urban

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZMIANY ZASOBÓW SIŁY ROBOCZEJ POLSKIEGO ROLNICTWA I JEJ JAKOŚCI

1. Wstęp

Rolnictwo w Polsce było i jest nadal liczącym się pracodawcą. Choć zatrudnienie w rolnictwie systematycznie maleje, praca w tym sektorze nadal zapewnia utrzymanie największej liczbie ludności [*Ludność i gospodarstwa domowe...* 2003].

Praca w rolnictwie ma kilka cech charakterystycznych wynikających z odrębności i specyficznych warunków produkcji rolnej. Są to:

- Różnorodność polegająca na wykonywaniu za pomocą różnych środków pracy wielu czynności odmiennych i wymagających znajomości różnych metod i sposobów.
- Wielomiejscowość polegająca na konieczności częstej zmiany miejsca pracy. W odróżnieniu od przemysłu praca w rolnictwie to oddziaływanie w ruchu.
- Uciążliwość pracy w rolnictwie stwarzająca stałe zagrożenie dla organizmu ludzkiego związane z pracą na otwartej przestrzeni oraz w zmiennych warunkach atmosferycznych, w tym bezpośredni kontakt ze zwierzętami, różnymi substancjami organicznymi, środkami chemicznymi o znacznej toksyczności oraz ze środkami mechanizacji rolnictwa.
- Sezonowość związana z naturalnym cyklem pór roku i cyklem wegetacyjnym roślin [Rychlik, Kosieradzki 1981].

Celem pracy jest analiza zasobów siły roboczej w rolnictwie i jej jakości, ze szczególnym uwzględnieniem wieku, płci i wykształcenia. Analizie poddano stan ludności związanej z gospodarstwami rolnymi indywidualnymi oraz użytkowników tych gospodarstw w latach 1996 i 2002. Podstawę analizy stanowiły dane z Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. i z Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 r.

2. Ludność związana z rolnictwem indywidualnym

Według danych GUS w 2002 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem w Polsce wynosiła 2 933 228, z czego gospodarstw z użytkami rolnymi było 2 916 260. Średnia powierzchnia gruntów na 1 gospodarstwo wynosiła 6,59 ha, w tym użytków rolnych 5,76 ha.

W tab. 1 przedstawiono liczbę ludności związanej z gospodarstwami rolnymi indywidualnymi w latach 1996 i 2002. W okresie tym liczba tej ludności zmniejszyła się z 11 559,9 tys. do 10 474,5 tys. Zmniejszeniu uległa liczebność wszystkich podstawowych grup wiekowych ludności, tj. w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i nieprodukcyjnym, ale ubytek w poszczególnych grupach był zróżnicowany. Podczas gdy ogólna liczba ludności w gospodarstwach indywidualnych zmniejszyła się w tym czasie o 9,4%, w wieku przedprodukcyjnym spadek wynosił 15,0%, w wieku produkcyjnym 2,9%, a w poprodukcyjnym 22,2%. W wieku przedprodukcyjnym szczególnie duży spadek nastąpił w grupie wiekowej 0-14 lat i wynosił 22,3%. Liczba ta wskazuje na zapowiadający się szybki spadek liczby ludności rolniczej oraz zasobów siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych. W przypadku ludności w wieku produkcyjnym spadła liczba osób w wieku produkcyjnym oraz liczba osób w wieku mobilnym o 6,1%, natomiast wzrosła liczba ludności w wieku niemobilnym o 3,6%. Wiąże się to ze starzeniem się ludności rolniczej i stanowi zapowiedź dalszego spadku liczby osób czynnych zawodowo w rolnictwie. Liczba ludności w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha zmniejszyła się o 9,0%, a w gospodarstwach większych (od 1 ha) o 9,5%. Tak więc różnica między tymi dwiema grupami gospodarstw była niewielka.

Zmniejszenie liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych przebiega różnie w gospodarstwach najmniejszych, posiadających do 1 ha użytków rolnych, i w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha. W gospodarstwach do 1 ha ubyło 18,4% ludności w wieku przedprodukcyjnym, a w gospodarstwach większych od 1 ha 13,6%. Wynika z tego, że gospodarstwa większe mają większe możliwości rozwojowe dzięki posiadaniu odpowiednio licznej grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym. W wieku produkcyjnym w gospodarstwach do 1 ha ubyło 2,8% ludności, a w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha 2,9%, czyli w tym przypadku spadek liczby ludności w obu grupach gospodarstw był podobny. Natomiast w grupie ludności w wieku poprodukcyjnym w gospodarstwach do 1 ha zmniejszenie liczby ludności wyniosło 15,1%, a w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych o 25,4%. Tak więc znacznie większy ubytek ludności w wieku poprodukcyjnym następuje w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. Można przypuszczać, że wiąże się to ze zwiększoną umieralnością związaną ze złym stanem zdrowia tej grupy ludności.

W gospodarstwach indywidualnych w 1996 r. zamieszkiwało 29,9%, a w 2002 r. 27,4% ogółu ludności naszego kraju. W wieku przedprodukcyjnym udział w ogólnej liczebności tej grupy wzrósł do 30,4%. Ale udział ten w grupie wiekowej 0-14 lat

Tabela 1. Ludność związana z gospodarstwami rolnymi indywidualnymi na podstawie PSR 1996 i NSP 2002

Wyszczególnienie	Lata	Ogółem	W wieku					
			pozaprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym	
			razem	w tym w wieku 0-14 lat	razem	mobilnym	niemobilnym	
w tysiącach								
Ogółem	1996	11 559,9	3 161,1	2 701,6	6 473,6	4 306,7	2 166,9	1 925,2
	2002	10 474,5	2 687,3	2 099,8	6 288,4	4 042,9	2 245,5	1 498,4
W gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych								
do 1 ha	1996	3 315,2	849,4	721,4	1 869,8	1 214,8	655,0	596,0
	2002	3 016,8	693,5	534,0	1 817,0	1 114,0	703,0	506,2
powyżej 1 ha	1996	8 244,7	2 311,7	1 980,2	4 603,8	3 091,9	1 511,9	1 329,2
	2002	7 457,7	1 993,8	1 565,8	4 471,4	2 928,9	1 542,5	992,2
Ogółem	1996	29,9	30,0	31,5	28,5	27,6	30,3	36,0
	2002	27,4	30,4	30,2	30,8	26,5	32,8	26,1

Źródło: [Rocznik Statystyczny... 2005, s. 92].

zmniejszył się o 1,3%, osiągając w roku 2002 wartość 30,2% ogólnej liczebności tej grupy. Natomiast w grupie ludności w wieku produkcyjnym nastąpił wzrost udziału w ogólnej liczbie ludności tej grupy o 2,3%, osiągając 30,8% ogółu liczebności tej grupy w kraju, przy czym spadł udział ludności w wieku mobilnym, a wzrósł udział osób w wieku niemobilnym. Wyraźnie, bo o 3,9%, spadł udział ludności związanej z gospodarstwami rolnymi indywidualnymi w ogólnej liczbie ludności Polski w grupie poprodukcyjnej. Wiąże się to z przyspieszoną umieralnością ludności rolniczej.

Przedstawione informacje obrazują potencjalne zagrożenie siły roboczej związanej z rolnictwem, co wskazuje na konieczność poprawy polityki socjalnej w stosunku do ludności wiejskiej. Jednocześnie wysoki wskaźnik umieralności ludności rolniczej, zwłaszcza w wieku poprodukcyjnym, wskazuje na konieczność poprawy opieki medycznej nad tą grupą społeczną.

3. Użytkownicy gospodarstw rolnych indywidualnych i ich struktura wiekowa

Użytkownicy gospodarstw rolnych to ich właściciele, dzierżawcy i inni użytkownicy. W tab. 2 przedstawiono liczbę użytkowników gospodarstw rolnych indywidualnych z uwzględnieniem podziału według płci i wieku. W latach 1996-2002 liczba użytkowników gospodarstw ogółem zmniejszyła się z 3056,0 tys. do 2830,8 tys., czyli o 7,4%.

W roku 1996 wśród użytkowników gospodarstw było 67,7% mężczyzn i 32,3% kobiet. W roku 2002 w strukturze użytkowników gospodarstw było 66,5% mężczyzn i 33,5% kobiet. Wzrost udziału kobiet wśród użytkowników gospodarstw był następstwem szybszego spadku liczby gospodarstw kierowanych przez mężczyzn. W analizowanym okresie liczba użytkowników gospodarstw – mężczyzn zmniejszyła się o 8,9%, a kobiet o 3,9%.

W analizowanym okresie zmianie uległa struktura wiekowa użytkowników gospodarstw indywidualnych. Wzrosły liczba i udział w strukturze wiekowej w grupach: 15-19 lat o 15,6%, 40-49 lat o 3,9% i 50-59 lat o 9,1%. Zmniejszeniu uległa liczba użytkowników gospodarstw we wszystkich pozostałych grupach wiekowych, w tym: 20-29 lat o 12,4%, 30-39 lat o 10,9%, 60-64 lata o 29,4% i 65 lat i więcej o 21,4%. Wysoki ubytek najstarszych użytkowników gospodarstw wiąże się ze złym stanem zdrowia ludności wiejskiej, zwłaszcza starszej, oraz przyspieszonym procesem wymiany pokoleniowej użytkowników gospodarstw. Generalnie biorąc, nastąpiło więc odmłodzenie użytkowników gospodarstw.

W przypadku użytkowników gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków wśród użytkowników rolnych spadek ich liczby wyniósł 6,9%, czyli mniej niż w gospodarstwach do 1 ha. W roku 1996 wśród użytkowników tych gospodarstw było 72,6% mężczyzn oraz 27,4% kobiet, a w 2002 r. 71,3% mężczyzn i 28,7% kobiet.

Tabela 2. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku i płci na podstawie PSR 1996 i NSP 2002 (w tys.)

Wyszczególnienie	Lata	Ogółem	W wieku						
			15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat
Ogółem	1996	3053,0	6,4	229,0	589,6	796,3	554,5	273,5	603,7
	2002	2830,8	7,4	200,6	525,1	825,3	604,7	193,1	474,4
Mężczyźni	1996	2066,6	4,6	171,6	442,3	580,5	385,7	176,4	305,4
	2002	1883,2	5,2	145,9	382,7	583,8	406,2	120,3	239,0
Kobiety	1996	986,4	1,7	57,4	147,3	215,8	168,8	97,1	298,3
	2002	947,6	2,1	54,7	142,4	241,5	198,5	72,8	235,4
w tym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha									
Ogółem	1996	2035,7	4,9	175,4	430,7	566,2	376,8	171,0	310,5
	2002	1896,1	6,1	159,5	391,4	596,5	400,4	109,3	232,9
Mężczyźni	1996	1473,8	3,9	139,9	338,6	431,3	274,7	116,5	169,0
	2002	1351,6	4,5	122,5	299,8	445,2	285,2	71,7	122,7
Kobiety	1996	561,9	1,1	35,6	92,1	134,9	102,1	54,5	141,6
	2002	544,5	1,5	37,0	91,6	151,3	115,2	37,6	110,2

Źródło: [Rocznik Statystyczny... 2005, s. 95].

Zmiany te wiązały się z różnym tempem ubytku użytkowników gospodarstw. W przypadku mężczyzn wskaźnik ubytku wyniósł 8,3%, a w przypadku kobiet 3,1%. Zmiany liczebności poszczególnych grup wiekowych użytkowników gospodarstw i ich udział w strukturze wiekowej były podobne jak użytkowników gospodarstw ogółem [*Ludność i gospodarstwa...* 2003].

W związku z przejmowaniem gospodarstw rolnych przez coraz większą liczbę młodych rolników konieczne jest doskonalenie form udzielanej im pomocy oraz zwiększenia ilości środków finansowych przeznaczanych na ten cel.

4. Wykształcenie użytkowników gospodarstw rolnych indywidualnych

W przypadku rolników, a zwłaszcza użytkowników gospodarstw rolnych, czyli osób pełniących funkcje kierownicze w gospodarstwach, bardzo ważne jest wykształcenie. Wiąże się to ze zjawiskiem występującego w rolnictwie szybkiego postępu, co z kolei wymaga wysokich kwalifikacji rolników. Zmiany zachodzące na rynku rolno-spożywczym także wymagają dużej wiedzy i umiejętności przystosowania się do zmiennej sytuacji rynkowej [Urban 2008].

W tab. 3 przedstawiono liczbę użytkowników gospodarstw indywidualnych według grup wiekowych i poziomu wykształcenia, a w tab. 4 ich strukturę w procentach. Wśród użytkowników gospodarstw rolnych najliczniejsze grupy posiadają wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe, przy czym w latach 1996-2002 rósł udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i malał z podstawowym, co doprowadziło do zmiany kolejności obu tych grup. Dalsze miejsca zajmowały grupy z wykształceniem średnim i policealnym oraz wyższym i niepełnym podstawowym, a także bez wykształcenia szkolnego, przy czym kolejność tych dwóch ostatnich grup uległa zmianie. W analizowanym okresie wzrósł udział osób z wykształceniem wyższym, średnim i policealnym oraz zasadniczym, natomiast malał udział osób z wykształceniem podstawowym oraz niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego.

Najlepiej wykształconą grupą wiekową użytkowników gospodarstw rolnych w roku 1996 były osoby liczące 30-39 lat, a w 2002 r. osoby w wieku 20-29 lat. Najślabiej wykształceni są rolnicy najstarsi – w wieku 65 lat i więcej. W miarę przechodzenia do grup młodszych rośnie wykształcenie rolników.

Użytkownicy gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są wyraźnie słabiej wykształceni aniżeli użytkownicy gospodarstw rolnych ogółem. W latach 1996-2002 ich kwalifikacje się poprawiły, co potwierdza wzrost udziału w ogólnej liczbie użytkowników gospodarstw osób z wykształceniem wyższym, średnim i policealnym oraz zasadniczym zawodowym. Zmalał natomiast udział osób z wykształceniem podstawowym oraz niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego.

Tabela 3. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku i poziomu wykształcenia na podstawie PSR 1996 i NSP 2002 (w tys.)

Wyszczególnienie	Lata	Ogółem	W wieku						
			15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej
Ogółem	1996	3053,0	6,4	229,0	589,6	796,3	554,5	273,5	603,7
	2002	2830,8	7,4	200,6	525,1	825,3	604,7	193,1	474,4
W tym z wykształceniem:									
wyższym	1996	110,3	–	6,0	26,1	39,2	22,0	8,3	8,7
	2002	173,3	–	15,0	35,0	54,1	42,1	11,4	15,8
średnim i policealnym	1996	593,6	0,9	69,3	177,5	187,7	79,8	35,4	43,0
	2002	711,3	1,3	69,8	160,9	249,6	138,6	33,5	57,7
zasadniczym zawodowym	1996	893,9	2,4	114,6	284,9	298,8	117,7	37,4	37,9
	2002	956,4	2,4	86,5	255,9	348,5	182,5	34,4	46,2
podstawowym	1996	1246,2	3,0	38,4	99,4	265,1	318,4	165,4	356,4
	2002	894,2	3,6	28,7	71,7	169,6	235,3	107,8	277,3
niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego	1996	209,0	0,1	0,6	1,7	5,4	16,5	27,0	157,7
	2002	90,5	0,1	0,4	0,8	2,2	5,2	5,5	76,4
W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych	1996	2035,7	4,9	175,4	430,7	566,2	376,8	171,0	310,5
	2002	1896,1	6,1	159,5	391,4	596,5	400,4	109,3	232,9
W tym z wykształceniem:									
wyższym	1996	53,2	–	3,2	13,8	20,4	9,6	3,2	3,0
	2002	95,8	–	9,5	20,0	31,7	22,18	5,2	6,5
średnim i policealnym	1996	350,2	0,5	47,8	117,1	113,1	39,8	16,2	15,5
	2002	450,1	1,0	52,8	112,8	166,2	78,5	15,5	23,2
zasadniczym zawodowym	1996	620,5	2,0	90,2	214,2	210,4	70,1	18,9	14,7
	2002	686,0	2,1	71,4	197,4	258,7	119,2	17,4	19,6
podstawowym	1996	892,9	2,4	33,8	84,4	218,3	245,2	113,9	194,9
	2002	611,3	2,9	25,3	60,0	137,3	175,5	67,3	143,1
niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego	1996	118,8	0,0	0,4	1,2	3,9	12,1	18,8	82,4
	2002	50,1	0,1	0,3	0,6	1,7	3,8	3,6	39,9

Źródło: [Rocznik Statystyczny... 2005, s. 96].

Tabela 4. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według grup wieku i poziomu wykształcenia na podstawie PSR 1996 i NSP 2002 (w %)

Wyszczególnienie	Lata	Ogółem	W wieku								
			15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej		
Ogółem	1996	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2002	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
W tym z wykształceniem:											
wyższym	1996	3,6	-	2,6	4,4	4,8	4,8	4,0	3,0	3,0	1,4
	2002	6,2	-	7,5	6,7	6,6	6,6	7,0	5,8	5,8	3,3
średnim i policealnym	1996	19,5	14,1	30,3	30,1	23,5	14,4	14,4	12,9	12,9	7,2
	2002	25,1	17,6	34,8	30,6	30,2	22,9	22,9	17,3	17,3	12,2
zasadniczym zawodowym	1996	29,3	37,5	50,0	48,3	37,7	21,2	21,2	13,7	13,7	6,3
	2002	33,8	32,4	43,3	48,6	42,2	30,3	30,3	17,8	17,8	9,7
podstawowym	1996	40,8	46,8	16,8	16,9	33,4	57,4	57,4	60,5	60,5	59,0
	2002	31,6	48,6	14,3	13,8	20,7	38,9	38,9	56,3	56,3	58,6
niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego	1996	6,8	1,6	0,3	0,3	0,6	0,6	3,0	9,9	9,9	26,1
	2002	3,3	1,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,9	2,8	2,8	16,2
W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytkowników rolnych	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	2002	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
W tym z wykształceniem:											
wyższym	1996	2,6	-	1,8	3,2	3,6	3,6	2,5	1,9	1,9	1,0
	2002	5,1	-	6,0	5,1	5,3	5,3	5,8	4,8	4,8	2,9
średnim i policealnym	1996	17,2	10,2	27,2	27,2	20,0	10,6	10,6	9,5	9,5	5,0
	2002	23,7	16,4	33,2	28,8	27,8	19,6	19,6	14,3	14,3	10,0
zasadniczym zawodowym	1996	30,5	40,8	51,4	49,7	37,2	18,6	18,6	11,0	11,0	4,7
	2002	36,3	34,4	44,7	50,4	43,5	29,8	29,8	15,9	15,9	8,5
podstawowym	1996	43,9	49,0	19,3	19,6	38,6	65,1	65,1	66,6	66,6	62,8
	2002	32,3	47,5	15,9	15,3	23,0	43,8	43,8	61,7	61,7	61,4
niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego	1996	5,8	-	0,3	0,3	0,7	3,2	3,2	11,0	11,0	26,5
	2002	2,6	1,7	0,2	0,4	0,3	1,0	1,0	3,3	3,3	17,2

Źródło: [Rocznik Statystyczny... 2005] i obliczenia własne.

Przedstawione wyniki wskazują, że użytkownicy większych gospodarstw rolnych, w tym gospodarstw towarowych, są słabiej wykształceni aniżeli użytkownicy gospodarstw drobnych, o powierzchni do 1 ha. Wiąże się to zapewne z tym, że użytkownicy gospodarstw najmniejszych najczęściej pracują poza rolnictwem, łącząc pracę zawodową z prowadzeniem swoich mikrogospodarstw rolnych. Zazwyczaj głównym źródłem utrzymania jest dla nich praca poza rolnictwem, dlatego podwyższenie kwalifikacji pozarolniczych staje się ich głównym celem życiowym.

Jednym z głównych celów polityki społeczno-gospodarczej jest dobre przygotowanie zawodowe rolników. Aspiracje młodzieży wiejskiej ograniczają się najczęściej do posiadania zawodowego lub średniego wykształcenia. Należałoby więc wrócić do wcześniej wypracowanego modelu przygotowania do zawodu rolnika w szkołach zawodowych rolniczych i technikach rolniczych.

5. Zakończenie

W latach 1996-2002 zmniejszyła się liczba ludności związanej z gospodarstwami rolnymi indywidualnymi o 9,4%, przy czym najbardziej zmniejszyła się liczebność w wieku poprodukcyjnym, a także w wieku przedprodukcyjnym w grupie wiekowej 0-14 lat. Ubytki ludności rolniczej, zwłaszcza w grupie najmłodszej, wskazują na czekający nas dalszy spadek zasobów siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych.

Wśród użytkowników gospodarstw rolnych indywidualnych przeważają mężczyźni, przy czym ich przewaga maleje, gdyż coraz więcej gospodarstw przejmuje kobiety. W analizowanych latach uległa zmianie struktura wiekowa użytkowników gospodarstw, polegająca na ich odmłodzeniu.

Ludność wiejska w Polsce jest słabiej wykształcona aniżeli ludność miejska. W okresie objętym analizą nastąpiła wyraźna poprawa wykształcenia użytkowników gospodarstw rolnych indywidualnych, przy czym użytkownicy gospodarstw najmniejszych są lepiej wykształceni aniżeli użytkownicy gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Mimo występujących korzystnych zmian, niski poziom wykształcenia mieszkańców wsi, w tym zwłaszcza tych zawodowo związanych z rolnictwem, stanowi jedną z głównych barier rozwoju wsi i rolnictwa. Ogranicza też przedsiębiorczość i upowszechnianie postępu oraz modernizację gospodarstw wiejskich. Niskie kwalifikacje dużej części rolników utrudniają korzystanie z najnowszych technologii i postępu rolniczego. Ograniczają też zdolności adaptacyjne do zmieniających się warunków gospodarowania.

Literatura

Ludność i gospodarstwa domowe związane z rolnictwem, GUS, Warszawa 2003.

Rychlik T., Kosieradzki M., *Podstawowe pojęcia w ekonomice rolnictwa*, PWRiL, Warszawa 1981.

Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, GUS, Warszawa 2005.

Urban S., *Zarządzanie wiedzą w gospodarstwach rolnych*, Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą, 2008 nr 14.

CHANGES IN CAPACITY OF POLISH AGRICULTURE LABOUR FORCE AND ITS QUALITY

Summary

The article presents an analysis of the capacity of labour force in agriculture in Poland in 1996-2002. During that time the number of people involved in farming declined. Men predominated among farm holders. However, the number of women was on the increase. As far as the structure of farm users is concerned, there were more younger holders. The rural people are worse qualified than people from cities. Nevertheless, their vocational qualifications continue to grow. A low level of qualification of rural people consists one of the main barriers to make progress in agriculture and to develop rural areas.